

МАЛІ МІСТА: ВІД МОДЕЛІ «КОРИЧНЕВОЇ ЕКОНОМІКИ» ДО «ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ»

Л. О. РАДІОНОВА, канд. філос. наук, доц.,

доц. кафедри філософії і політології

А. В. МЕЛЕЖИК, студ.

*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, м. Харків*

Сьогодні в нашій країні досить багато малих міст кризового типу і їх життєздатність залежить від складної системи взаємодії трьох сил: міста (в особі його жителів і муніципальної влади), приватного капіталу та держави. Завдання довгострокового сталого розвитку міст вимагає, щоб інтереси всіх трьох сторін були збалансовані.

Знайти ідеальний баланс між суспільством, державою і бізнесом – в цьому, по суті, і полягає місія будь-якої соціально-орієнтованої держави. Основною рушійною силою в економіці такої держави є створення соціально-орієнтованого підходу, підґрунтям якого може бути інклюзивна економіка. Її мета – забезпечити рівний для людей доступ до економічної незалежності і безперешкодної взаємодії між соціальними групами.

Традиційно теорії, які намагаються відповісти на питання деградації економіки малих міст, розглядають економічний спад як наслідок падіння попиту на продукти галузей цих міст. Однак, як відзначав Штайнер [1], ці теорії не пояснюють причину нездатності промисловості територій адаптуватися до мінливих зовнішніх умов. Цю проблему вирішує «сучасний» підхід (Р. Бошма і Дж. Лемб називають його також «мережевим» [2]), предметом дослідження якого стали соціокультурні та інституційні механізми, що визначають низький рівень адаптаційних здібностей регіону або міста. Теорія мереж, насправді, висуває одну просту ідею: ціле набагато сильніше й ефективніше, ніж просто сума розрізнених частин. Ця теорія давно працює в біології, інформатиці та інших областях. Всі прекрасно знають, як Інтернет змінив свідомість людей, а все завдяки гіперпосиланням, які також є сполучними елементами між частинами. Для того щоб ціле було стійким, всі його частини повинні бути з'єднані одна з одною. Наприклад, якщо від під'їзду будинку до кафе можна дійти пішки, – це зв'язок. Чим більше таких місць в пішій доступності, тим більше мікрозв'язків, а чим більше мікрозв'язків, тим сильніша вся структура [3]. Зв'язки – ось що лежить в основі розвитку міста, це по-перше.

По-друге, успішне входження малих міст в нові умови господарювання зумовлене не тільки сьогоdnішніми реаліями, а й історичними особливостями, які визначали їх початкове функціональне призначення. У зв'язку з цим, велике значення для розуміння стратегій розвитку українських малих міст набуває дослідження їх специфіки та чинників формування, а це, в основному, промислові міста з важкою екологічною спадщиною.

Поява екологічного кластеру стало одночасно способом вирішення екологічних і багато в чому іміджевих проблем території та високотехнологічної галузі економіки. Прихильники стратегії «зеленої економіки» вважають, що переважно зараз економічна система недосконала. Хоча вона дала певні результати в підвищенні життєвого рівня людей в цілому, і особливо її окремих груп негативні наслідки функціонування цієї системи значні: це екологічні проблеми (зміна клімату, опустелювання, втрата біорізноманіття), виснаження природного капіталу, широкомасштабна бідність, брак прісної води, продовольства, енергії. Все це створює загрозу для нинішнього і майбутнього поколінь. Нинішню модель економіки називають «коричневою економікою». Для виживання і розвитку людства потрібно перейти до «зеленої економіки». Для переходу до «зеленої економіки» пропонується широкий спектр інструментів:

- відповідне принципам сталого розвитку ціноутворення, включаючи відмову від неефективних субсидій, оцінку природних ресурсів в грошовому вираженні і введення податків на те, що шкодить навколишньому середовищу;
- політика державних закупівель, яка заохочує виробництво екологічної продукції і використання відповідних принципів сталого розвитку методів виробництва;
- реформування систем «екологічного» оподаткування, який передбачає зміщення акценту з податку на робочу силу на податки на забруднення;
- зростання державних інвестицій у відповідну принципам сталого розвитку інфраструктуру (включаючи громадський транспорт, відновлювані джерела енергії, будівництво енергоефективних будівель) і природний капітал для відновлення, підтримки і, де це можливо, збільшення обсягу природного капіталу;
- цільова державна підтримка досліджень і розробок, пов'язаних зі створенням екологічно чистих технологій;
- соціальні стратегії, покликані забезпечити узгодження між цілями в соціальній сфері та існуючими або пропонованими економічними стратегіями. Стратегія переходу до «зеленої економіки» заснована на трьох головних принципах:
 - оцінка і переміщення на перший план природних послуг на національному та міжнародному рівнях;
 - забезпечення зайнятості населення за рахунок створення «зелених» робочих місць і розробка відповідної політики;
 - використання ринкових механізмів для досягнення стійкого розвитку.

Дуже показовим у цьому контексті є досвід малого французького міста Нор-Па-де-Кале, який став одним із символів європейської промислової революції і пам'ятником будівництва робочих містечок у Франції XIX століття. У 1841 році в регіоні було виявлено багаті вугільні пласти. Тут зароджувалися національні профспілки. Однак в грудні 1990 року родовище перестали експлуатувати. Десятиліття тому тут стали освоювати нові моделі розвитку – екобудівництво і екореконструкцію.

У 2009 році Французька федерація будівництва звела в Нор-Па-де-Кале шість експериментальних будинків з низьким споживанням енергії, щоб протестувати різні технології екобудівництва. У 2015 році на шахті був запущений проект Rehafutur, в рамках якого була проведена екореконструкція будинку головного інженера шахти – об'єкта культурної спадщини, зведеного в 1920-х роках. Далі команда проекту перебудувала шість шахтарських будинків під нове житло. За три роки в Rehafutur протестували 150 видів екологічних матеріалів європейського виробництва. До роботи залучили місцевих жителів, які завдяки цьому змогли освоїти нові компетенції.

У нашому Торецьку також домінує вугільна промисловість, хімічна, машинобудівний завод по виробництву гірських машини, завод верстатних вузлів ВАТ «Галі» – монопольний постачальник високовольтної кабельної продукції для вітроенергетичних станцій України [4]. Проте сьогодні промисловий потенціал цього та інших малих міст не реалізується. Актуальним є питання просто виживання, так, наприклад, в Торецьку не можуть відремонтувати дамбу фенольного заводу через обстріли, але на екстрений випадок розробили плани евакуації місцевого населення в разі загрози екологічної катастрофи [5].

Малі міста повинні розвиватися комплексно із застосуванням різних підходів і методів, так як вони є складноорганізованими, багатоаспектними, багаторівневими системами.

Слід підвищувати імідж малих міст і представляти їх з багатою культурною спадщиною, красивою природою і локальною історією, про які повинні знати не тільки на рівні міста, а й на території регіону, в Україні та за її межами. Тим самим, залучаючи інвесторів, туристів, можна буде забезпечити городян роботою, дати нові напрямки розвитку, використовуючи весь потенціал малих міст.

Література:

1. Steiner M. (1985) Old Industrial Areas: A Theoretical Approach / M. Steiner // *Urban Studies*. – Vol. 22. – P. 387–398.
2. Boschma R. (1999) The prospects of an adjustment policy based on collective learning in old industrial regions / R. Boschma, J. Lambooy // *GeoJournal*. – Vol. 49. – № 4. – P. 391–399.
3. Мехаффі М. Сьогодні термін «сталий розвиток» використовують для промивання мізків./ М. Мехаффі. – URL: <https://beta.strelkamag.com/ru/article/interview-mehaffy> (дата звернення 31.01.2020).
4. Торецьк. Википедия URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D0%BE%D1%80%D0%B5%D1%86%D0%BA> (дата звернення 31.01.2020).
5. Дамба з тріщиною і плани з евакуації: В Міністерстві з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб оцінили екологічні ризики в Торецьку. URL: <https://dnews.dn.ua/news/678251> (дата звернення 31.01.2020).